

Prof. Dr. Muvaffak b. Abdullah b.
Abdülkâdir ile Akademik Hayatı,
Eserleri ve Hadis İlmine Dair
Düşünceleri Üzerine

Ataullah ŞAHYAR, Yard. Doç. Dr.*

Ataullah Şahyar: Muhterem Hocam, Umre için geldiğimiz bu kutsal mekânda sizinle karşılaşmak hem kendim hem de Türkiye'deki hadisçi kardeşlerimiz için pek kıymetli. Bunun bilincinde olarak, b anı değerlendirebilmek düşüncesiyle sizinle bir mülâkât gerçekleştirmek istedim, yoğun programınıza rağmen kabul ettiğiniz için şükranlarımı arz ederim. Öncelikle kısaca kendinizden biraz bahseder misiniz?

Muvaffak b. Abdullah b. Abdülkâdir: 1402 yılından itibaren Mekke-i Mükkereme'de Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi Külliyyetü't-Da'vâ'da Kısmü'l-Kitâb ve's-Sünne'de öğretim üyesi olarak çalışmaktayım. İlmî tetkiklerimi ve tetebbuâtımı hadis ilimleri ve ilmî araştırmalar konusunda yoğunlaştırmış bulunmaktayım. Kendi üniversitemde çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezine danışmanlık ettiğim gibi, burada ve Suudi Arabistan'ın muhtelif üniversitelerinde de pek çok tez jürisinde bulundum. Mekke ve Mekke dışında bulunan Kur'an ve Sünnet konusunda çalışmalar yapan pek çok ilmî müessesede üye olarak çalıştım. Hadis ve Sünnet konusunda uluslararası nitelikte pek çok bilimsel nitelikli etkinliğe iştirak ettim.

Şahyar: Bize, öncelikle ilmî çalışmalarınız, tahik, telif eser türünde yayınlarınızdan bahsedebilir misiniz?

Abdülkâdir: Elhamdülillah, şu ana kadar yeterince takik ve telif türünden pek çok çalışma yaptım. Tahkik çalışmalarım arasında Ebû Amr Osman b. Abdurrahman İbnü's-Salâh'ın (v. 643) *Edebü'l-müftî ve'l-müsteftî*'sini (Medine: Dâru'l-Ulûm ve'l-Hikem 1423/2002, 215 sh.), Garsüddîn Ebû'l-Harem Halil b. Muhammed el-Akfehî'nin (v. 821) *İrşâdü't-tâlibîn ilâ suyûhi Kâdî'l-Kudât Şeyhi'l-İslâm Ebî Hâmid Muhammed b. Abdillâh b. Zahîra Cemâlidîn* (I-V,

* Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis, İSTANBUL, sahyar@hotmail.com

Birinci Baskı, Katar: Matbû'âtü Vezâreti'l-Evkâf ve'-Şu'ûni'l-İslâmiyye 1424/2004), Ebû Ali el-Hasen b. Şihâb el-Ukberî el-Hanbelî'nin (v. 428 h.) *Risâle fi usûli'l-fikh*'ını (birinci baskı, Mekke: el-Mektebetü'l-Bağdâdiyye ts.), Ebû Abdullâh Hâkim en-Nisâbüri'nin (v. 405 h.) *Su'âlâtü'l-Hâkim li'd-Dârekutnî* (v. 385 h.) *fi'l-cerh ve't-ta'dîl*'ini (birinci baskı, Riyad: Dârü'l-Mâ'ârif 1404/1984, 336 sh.), Ebû 'Ali el-Hâkim en-Nisâbüri'nin *Su'âlâtü Mes'ûd b. Ali es-Siczî'sini* (birinci baskı, Beyrut Dârü'l-Garbi'l-İslâmî 1408/1988, 319 sh.), Hamza b. Yûsuf es-Sehmî'nin *Sü'âlâtü Hamza b. Yûsufes-Sehmî li'd-Dârekutnî ve gayrihi mine'l-meşâyih fi'l-cerh ve't-ta'dîl*'ini (birinci baskı, Riyad: Dârü'l-Me'ârif 1404/1984, 319 sh.), Muhammed b. Osman b. Ebû Şeybe'nin (v. 297 h.) *Su'âlâtü Muhammed b. Osman b. Ebî Şeybe li 'Ali b. el-Medîni* (v. 234 h.) *fi'l-cerh ve't-ta'dîl*'ini (birinci baskı, Riyad: Dârü'l-Ma'ârif 1404/1984, 200 sh.), Ebû Amr Osman b. Abdurrahmân eş-Şehrîzürî'nin (v. 643 h.) *Sıyânetü Sahîhi Müslim min İhlâli'l-galat ve himâyetühû mine'l-iskâti ve's-sakat*'ını (ikinci baskı, Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî 1408/1987, 359 sh.), Ebû'l-Hasen Ali b. Ömer ed-Dârekutnî'nin (ve. 385 h.), *ed-Du'afâ ve'l-metrûkîn*'ini (birinci baskı, Riyad: Dârü'l-Me'ârif 1404/1984, 447 sh.), el-Kâsım b. Muhammed b. Yûsuf el-Birzâlî'nin (v. 739 h.) *Meşyehatü Kâdi'l-Kudât Şeyhü'l-İslâm Bedrüddîn Ali b. Abdillâh Muhammed b. İbrâhîm İbn Cemâ'a* (v. 733)'sını (birinci baskı, I-II, Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî 1408/1988, 717 sh.), Ebû'l-Hasen Ali b. Ömer ed-Dârekutnî'nin *el-Mü'telif ve'l-muhtelif*'ini (birinci baskı, I-V, Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî ts., 2665 sh.) sayabilirim.

Şahyar: Telif eserlerinizden yayımlanmış olanlar var mı, önemlilerinden ve belli başlılarından bahsedebilir misiniz?

Abdülkâdir: Hazırlamış olduğum telif eserlerim arasında *el-Beyân ve't-ta'rif bi sirkati'l-hadîsi'n-Nebeviyyi's-Şerîf* (Riyad: Dârü't-Tevhîd 1428-2007, 334 sh.); *Tevsîkû'n-nusûsi ve dabtihâ 'inde'l-muhaddîsin* (birinci baskı, Mekke: el-Mektebetü'l-Bağdâdiyye 1413/1992, ikinci baskı Riyad: Dârü't-Tevhîd 1428-2007, 340 sh.), *İlmü'l-esbât ve me'âcümü's-şüyûh ve'l-meşyehât ve fennü't-terâcüm* (Riyad: Dârü't-Tevhîd 1428/2007, 309 sh.), *Menhecü'l-bahsi'l-İlmî ve kitâbeti'r-resâili'l-Câmi'iyye*, Riyad: Dârü't-Tevhîd 1428/2007, 366 sh.) ilk aklıma gelenlerdir.

Şahyar: İlmî dergilerde yayımlanmış akademik nitelikli makaleleriniz de var mı hocam?

Abdülkâdir: Elbette. Yayımlanmış makalelerim arasında ise şunları sayabilirim: “İhtilâfû'r-rivâyât ve eseruhû fi tevsîki'n-nusûsi ve dabtihâ”, *Mecelletü't-Der'iyye* (Riyad, sene 2, sayı 8, Şevval 1420/Şubat 2000), “el-İmâm Ebû Hafis Ömer b. Ali el-Basrî el-Fellâs el-müteveffâ sene (249 h) Muhaddisen ve Nâkıden –Dirâse Nakdiyye-” (*Mecelletü Külliyyeti's-Şerî'a*, Câmi'atü Kuveyt, cilt 16, sayı 46, 2001), “el-İmâm el-Hâfız Ebû Yahyâ Zekerıyyâ b. Yahyâ es-Sâci

el-Basrî el-Müteveffâ sene (307 h.) ve Eseruhû fi's-Sünne ve 'Ulûmihâ" (*Mecelletü Külliyyeti Usûli'd-Dîn fi Câmi'ati Cezâir*), "el-Müdebbec ve rivâyetü'l-akrân" (*Mecelletü'l-Câmi'ati'l-İslâmiyye bi'l-Medîneti'l-Münevvere*, sayı 116, sene 1422-34), "el-Müstahracât: Neş'etühâ ve tetavvuruhâ" (*Mecelletü Câmi'ati Ümmi'l-Kurâ*, cilt 12, sayı 19, Şaban 1420/1999). Ayrıca, tahkik, telif eser ve makale türünden neşredilen bu eserlerime ilâveten hadis ilimlerine ve muhaddislere dair muhtelif yayınevlerinde yayınlanma aşamasında beklemekte olan başka tahkik eser, makale ve kitap çalışmalarım da bulunmaktadır.

Şahyar: İştirak ettiğiniz ilmî çalışmalarınızdan da söz edebilir misiniz?

Abdülkâdir: Daha önce de söylediğim üzere, hâlen 1402 yılında girdiğim Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya devam etmekteyim. Buradaki öğretim üyeliğim ve katkı sağladığım ilmî çalışmalar yanında, Külliyyetü't-Da'vâ ve Usûlü'd-Dîn'de Kur'ân ve Sünnet ile ilgili muhtelif heyetlerde de sorumluluklarım var. Ayrıca, üniversite tarafından Arap Dili ve Şer'î ilimleri okutmak üzere bir yıllığına 1402-1403 eğitim-öğretim yılında Malezya'ya öğretim üyesi olarak görevlendirildim. Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Ma'hedü'l-Buhûsi'l-İlmî bünyesinde Kütübü't-Tevârih ve't-Terâcim ve't-Tabakât ve Eseruhû fi siyâgati'l-efkâr ve'l-'akâid adlı bi projede yer aldım. Proje halen devam etmektedir. Öte yandan, Medine-i Münevvere'de el-Câmi'atü'l-İslâmiyye'de yürütülmekte olan ders programlarının iyileştirilmesi ve ile ilgili bir projede de yer aldım. Câzetü'l-Emîr Nâyif li's-Sünne ve 'Ulûmihâ'da pek çok kere jüri üyeliği yaptım. Câmi'atü'l-İmâm Muhammed b. Su'ûd el-İslâmiyye'ye bağlı Cem'iyyetü'l-Kur'âni'l-Kerîm ve 'Ulûmih'de daimi üyeyim. Yine, pek çok yüksek lisans ve doktora tezlerinin savunmalarına jüri üyesi olarak katıldım ve akademik yükseltme görüşmelerine iştirak ettim. Hadis ve sünnet eğitimine dair açıktan ve uzaktan eğitim amaçlı olarak elektronik imkânları kullanarak çok sayıda dersler verdim, bu çerçevede hadis ilmine dair sorulan soruları cevaplandırdım. Tahkik konularında Suudi Arabistan dışında, İstanbul gibi pek çok ilim merkezinde konferanslar verdim. Mektebetü'l-Haremi'l-Mekkî'de ve Mektebetü Câmi'atü Ümmü'l-Kurâ'da bulunan yazma eserlerin tahkikine yönelik projelerde yer aldım.

Şahyar: Yaptığınız çalışmalarla ilgili olarak size takdim edilen bilimsel ödül var mı, hangi ödülleri aldınız?

Abdülkâdir: Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi, kırk yaşına basmamış Arap âlimleri için verilmekte olan Câzetü Abdilhamîd Şumân'ı 1406/1986 yılında, ilmî tetkiklerin gelişmesine verdiği katkı sebebiyle bana tevdi etmişti. Ayrıca Câzetü'l-Emîr Nâyif b. Abdilaziz âli Su'ûd 1430 yılında Sünnet-i Nebeviyye ve ilimlerine olan hizmetlerim sebebiyle bendenize tevdi edilmişti. Telif ve tahkik alanındaki çalışmalarım dolayısıyla, Birleşik Arap Emirlikleri'nde yer alan

Câmi'atü Devleti'l-İmârâtî'l-Arabiyyeti'l-Müttehîde ve Câmi'atü's-Şârîka, Mekke'deki Câmi'atü Ümmî'l-Kurâ, Riyad'ta bulunan Câmi'atü Melik Su'ûd ve Hollanda'da bulunan Avrupa İslâm Üniversitesi'nden de ödülleri aldım.

Şahyar: Muhterem Hocam, yaptığınız çalışmaların önemli bir kısmını tahkik ettiğiniz eserler oluşturuyor, tahkik çalışmaları niçin önemli?

Abdülkâdir: Kitap ve Sünnet-i Nebî İslâm toplumunun ilerlemesini, gelişmesi ve birliğini sağlamış kutsal metinlerdir. Aynı şekilde Arap ve İslâm hüviyetimizi de korumuştur. Bu itibarla bizden öncekilerin yazdıklarını korumak bizim hüviyetimizi ve birliğimizi de korumak demektir. Nassın muhafazası i'tikatımızın selâmetini temin eder ve tehditleri de ortadan kaldırır. Bu telifler fikirlerin de mesnedi ve ulemânın usul ve yöntemlerini üzerine kurdukları, görüşlerine kaynaklık teşkil etmiş, dil ve edebiyatın yükselmesini sağlamış, dinî ve fikrî varlığımızın devamını sağlamıştır. Tahkik nasların tevsikini sağlamamızı temin eder ve böylece onların dışardan gelecek tehditler sebebiyle tahrifini engeller. İlmî çalışmalarını tahkik alanına da yoğunlaştıran kişi muhtelif asırlara dair müelliflerin farklı ilim dallarına dair yazdığı el yazmalarını ve hatlarını tanıma tecrübesi kazanır. İlmî ve fikri açıdan hem muhakkikin hem de okuyucunun yükselmesini temin eder. Tahkik edilen eserler ve Kur'ân ve Sünnet'e dair kadîm çalışmaların müellifleri geniş bir bilgi ve birikime sahip idiler. Bunlar Arap, İslâm ve insanlık medeniyetine çok büyük katkılar sağladılar. Öte yandan tahkik yapan kişi, muhaddislerin ve Avrupalıların kaynakların tahkik ve kontrolleri esnasındaki yöntem farklılıklarını müşahede edebilir. Nasların tahkik ve kontrolü Arap ve İslâm kültür mirasının güvenilirliğini temin etmenin yanı sıra sünnetin muhafazası için izledikleri yöntemin, özelde hadis için genel de diğer ilimlerin tedvin ve tasnifi için taşıdığı önemi fark edebilir. Tahkik sayesinde ilim ehli, aynı kitaptaki farklı rivâyetleri ve ibareleri anlayabilir. Rivâyetler arasındaki farklılıkların düşünceye etkisini görebilir. Tahkik konusunda kazanılmış olan tecrübe, asıl nüshaları tanımayı, nüshalar arasındaki ihtilâfi gidermek üzere tecrübe kazanmayı mümkün kılar. Müellif nüshasına vakıf olarak nassı doğru anlamayı ve ona yardımcı olan unsurları görmeyi sağlar. Hadis ilimleri ve bunları destekleyen diğer dalları, mustahrecler, hâşiyeler, hamîşler, tehzîb, telhîs, etrâf, taakkubât, zeyl, şerh, istidrakât, mukaddimât, fihrist ve bunun tahkik ile alakası olan diğer ilimleri de bu sayede tanıma ve anlama imkânına kavuşmak mümkün hâle gelir.

Şahyar: Mevcut tahkik çalışmalarının kalitesini nasıl buluyorsunuz? Sizce bu alanda ciddi eksiklikler var mı?

Abdülkâdir: Tahkik edilerek neşredilen eserlerin düzeyleri, tahkiki yapanların ilmi düzeylerine göre değişmektedir. Bu çalışmalardan bazıları ilmi bir kabul görünürken, bazıları “yapılmasaydı daha iyi olurdu” denilecek haldedir.

Şahyar: İslâm âleminde yürütülmekte olan tahkik çalışmaları sizce ilmi

standartlarda mı sürdürülüyor?

Abdülkâdir: Biraz önce de ifade ettiğim üzere, bu muhakkikin ilmi düzeyine, yaptığı işin gereklerini tam olarak yerine getirmesine, tahkik edilen el yazması nüshaların durumuna ve eserin dipnotlarında düşülen yorumların düzeyine bağlıdır.

Şahyar: Sizce yapılan tahkik çalışmalarında metin tenkidi konusuna yeterli düzeyde yer veriliyor mu?

Abdülkâdir: Bundan tahkiki yapan kişinin yorum ve açıklamalara vereceği önemi kastediyorsan, bu tahkiki yapan kişinin ilmi tavrı, düzeyi ve nassın bunu gerektirip gerektirmediğine bağlıdır. Acaba muhakkik sadece nassı açıklamak, müellifin telif usulünü belirtmek ve hatalarına ortaya koymakla mı yetinmelidir? Şüphesiz nassın yorumu ancak bilimsel bir açıdan bir ihtiyaç duyulması halinde yapılmalıdır.

Şahyak: İslâm dünyasında yapılan tahkik çalışmaları ile Batı'da yapılanlar mukayese edildiğinde sizce ne gibi farklılıklar var?

Abdülkâdir: Elyazması kitapların tahkik ve matbaalarda neşri ilk önce müsteşrikler tarafından yapılmıştır. Çünkü matbaayı onlar icat ettiler. Ancak bu, Müslümanların önemli bir ilmî sorumluluk olan tahkik işiyle ilgilenmedikleri anlamına gelmez. Müslümanlar önce taş baskıyı daha sonra ise matbaayı kullanmaya başladılar. Osmanlı devleti, kültürel mirasla ilgili birçok kitabı basmıştır. Mısır'da aynı şekilde yapmıştır. Müsteşriklerin tahkikleri daha çok el yazmalarına, bazen de farklı nüsha karşılaştırmasına ve nüshalar arası çelişiklere dayanıyordu. Tabii ki bundan dolayı onları kınayamayız; çünkü o dönemde onların yanında bugün olduğu gibi farklı el yazmaları ve fihristleri yoktu. Tabii ki Batıların yaptığı tahkikatlardaki dil hatalarını da gözden kaçırmamalıyız.

Şahyar: Muhterem Hocam, tahkik için bekleyen eserlerin miktarı hususunda bir şey söylemek mümkün mü sizce? Ne kadar eser vardır dünya kütüphanelerinde tahkik bekleyen?

Abdülkâdir: Bu soru, büyük bir deryadır. Deryânın bir fincana sığdırılması mümkün değildir.

Şahyar: Kadim kaynaklardaki isnatlardan ve iktibaslardan hareketle kayıp eserlerin yeniden inşası mümkün mü? Sözelimi, Hümejdî'nin mustalahu'l-hadise dair eserini Ahmed Aktaş Hatib el-Bağdâdî'nin *el-Kifâye*'sindeki isnatlardan hareketle yeniden inşa etmiş olduğunu görüyoruz.

Abdülkâdir: Bu şekilde bir inşâ Ahmed b. Hanbel'in, Hemmâm b. Münebbih'in (v. 131 h.) *es-Sahîfe*'sini naklettiği veya diğer hadis ulemâsının yaptığı gibi eğer rivayet muttasıl bir sened ile bulunursa doğru olur. Tabi sahife tam

olarak nakledilmez ise böyle bir neşrin sorun teşkil edeceğini düşünüyorum. Tabii ki bu durumda eserin nakledildiği müellifinin eserindeki metodunu bilmek, ihtisar ederek mi yoksa nassı olduğu gibi mi naklettiğine dikkat etmek gerekir. Bunun için de nasların farklı kaynaklarındaki durumuna bakıp karşılaştırma yapmak lazımdır. Ayrıca aynı kitaptaki rivayetlerin bile farklı olabileceğine ve nüsha farklılıklarının bulunabileceğini de hesaba katmak gerekir.

Şahyar: öğrencilerinize lisansüstü derslerinde tez konusu seçerken belli bir proje bazında öneriler sunuyor musunuz?

Abdülkâdir: Evet. Bizde Kitap ve Sünnet bölümleri lisansüstü öğrencilere birçok farklı konuyu ve projeyi önerir, bunlar en iyi ve şeffaf şekilde tartışılır, daha sonrada jüriler belirlenerek konular planlanır.

Şahyar: İlmî çalışmalar bağlamında, hadisle alâkalı olarak, özellikle önemli gördüğünüz belirli bir alan var mı?

Abdülkâdir: Konular, talebenin rağbet, ilgi ve eğilimlerine göre değişiklik göstermektedir. Bunların yanı sıra bölümün veya fakültenin ilgi alanı, toplumun ihtiyaçları, daha önce çalışmalar yapıp yapılmadığına, yeni şartlar ve konu ile ilgili sorunlara göre de farklılık gösterebilir. Tabi ki burada tezi yönetecek olan hocanın da katkısı ve etkisi önemlidir.

Şahyar: İslâm âleminde yapılan ilmi çalışmalar devletten devlete değişiklik arz ediyor mu? Örneğin Suudi Arabistan'da yapılan ilmi çalışma Irak'ta yapılan ilmi çalışmalardan farklı mıdır?

Abdülkâdir: Beşerî Bilimler alanındaki çalışmalar, araştırmacının kişiliği, yetiştiği ortam, ders aldığı hocalara göre değişiklik arz etmektedir. Sonuçta bunlar ile araştırmacının düzeyini, yeteneklerini ve eğilimlerini belirler. Meselâ Kur'an-ı Kerim'in bir ayetinin tefsiri konusunda yüzlerce farklı yorum görürebilirsiniz. Bunlar, araştırmacının geldiği ekol, düşünce biçimi, fikri yapısı, tarihî bakış açısına göre değişmektedir. Bu araştırmacıdan araştırmacıya ve ekolden ekole değişen tabii bir durumdur.

Şahyar: Oryantalistlerin çalışmalarını takip ediyor musunuz? Onların görüşlerine çalışmalarınız ve dersleriniz esnasında temas ediyor musunuz?

Abdülkâdir: Hadis ulemâsı için Kur'an-ı kerim ve Sünnet-i Seniyye konusunda müsteşriklerin, modernistlerin, fikri akım ya da farklı mezheplerin yazdıklarını takip etmek büyük önem taşımaktadır. Câmî'atü Ümmü'l-Kurâ'nın Da'vâ ve Usûlî'd-Dîn Fakültesi'nde lisansüstü eğitim-öğretim yapan ve bu alana yönelik olarak çalışmalar yürüten Kitap ve Sünnet Bölümü bulunmaktadır. Bu bölümde Sünnetin Korunması, Güncel Meseleler, Muhaddislerin Tasnif Yöntemleri gibi dersler genelde İslâm, özelde ise Kur'an ile Sünnet konusunda yazılanlar ile ilgilenilmektedir. Bu bölümlerin yanında yine Da'vâ ve

Usûlî'd-Dîn Fakültesi'nde Akâid Bölümü ile İslâm Medeniyeti bölümleri de İslâm ile ilgili her konu ile ilgilenmekte ve bu alanlarla ilgili çeşitli tezler yapılmaktadır.

Şahyar: Türkiyede yapılan sünnetle alakalı çalışmalar hususunda bilginiz var mı? Suudi Arabistan'daki hocalar Türkiye'deki çalışmalarını merak ediyor mu?

Abdülkâdir: Türkiye'deki İslâmî çalışmaları ve zengin yazma eser kütüphanelerini büyük bir ilgi ile takip ediyoruz.

Şahyar: Endonezya, Pakistan ve Malezya gibi İslâm âleminin diğer bölgelerinde yapılan çalışmalarını takip ediyor musunuz?

Abdülkâdir: Elbette.

Şahyar: Nebvî sünnetin asrımıza hitap edecek şekilde yeniden tasnif edilmesi fikrine nasıl bakıyorsunuz?

Abdülkâdir: Muhaddis, Kitap ve Sünnete uygun olarak İslâm âleminin bütün meselelerine çözüm bulmaya çalışmalıdır. Muhaddisler bu amaçla yüzlerce eser telif ettiler. Sünenler, Muvattalar, Câmi'ler, Musannefler vb. eserlerin telif ve tasnifi, müelliflerin kendi dönemlerinde Müslümanların karşılaştığı bütün sorunlarını çözmeyi amaçlayan çalışmalardır. Yaşadığımız çağda da hadis konusu ile ilgili birçok çalışma aynı şekilde Müslümanların karşılaştığı sorunları çözme amacı taşımaktadır.

Şahyar: Temel hadis kaynaklarının yeniden neşri hususuna ne dersiniz? Sözelimi, Sultan Abdülhamîd Han'ın Buhârî için yaptırdığı usûl takip edilerek, *Kütüb-i Sitte*'de yer alan diğer çalışmaların da nüsha farklılıklarını gözetererek yeniden tahkikine ne dersiniz? Muhaddis Kitap ve Sünnet'e uygun olarak İslam âleminin tüm sorunlarına çözüm bulmaya çalışmalıdır. Nitekim muhaddisle bu amaç için yüzlerce eser telif ettiler.

Abdülkâdir: Tahkik ve neşirde hayır ve bereket vardır. Hadis usulünü mutlaka bu konuda geniş tetebbuâtı bulunan uzmanlarından öğrenmek gerekir. Bilgisiz talebelerin yazdıkları şaz görüşlerine itibar etmemek lazımdır. Onlar "aykırı ol bilinirsin", "aykırı davranarak buralara geldik" mantığı ile hareket ediyorlar. Ayrıca okumalarda ve hüküm vermekte acele edilmemeli, teenni ile hareket edilmeli, okumalar tenkîdî bir nazarla, ancak ufuk açıcı şekilde sürdürülmelidir. İlim talebinde bulunanlar geçmiş hadis âlimlerinin yazdıkları eserlerin sağlam temellere, ezbere, okumaya, sahîh ve derin bir usûl bilgisine dayandığını bilmelidir. Konuları tahlil edişleri ise, sağlam ve geniş bir ezber birikimine ve rivayetlerin tenkidi sürecinde uygulanacak sağlam inanç esaslarına ve tefekkür derinliğine dayanmalıdır. Ancak bu söylenenler, şu ana kadar

neşredilmiş olan çalışmalarının bu esaslar çerçevesinde yeniden tahkik edilerek yayımlanmasına mani olmamalıdır. Özellikle, önceki muhakkiklerin vâkif olamadıkları veya elde edemedikleri yeterince elyazması nüsha temin edildiği takdirde, temel hadis kaynaklarının neşrine mani olmamalıdır.

Şahyar: Türkiye’deki lisan üstü çalışma yapan hadis talebelerine tavsiyeleriniz nelerdir?

Abdülkâdir: Türkiye’deki ilim yolcusu kardeşlerimize de, şu ana kadar diğer talebelere yaptığımız tavsiyelerde bulunuyorum. Öncelikle ilim tahsilini takvâ esaslı olarak yürütmelidirler. Daha fazla ilim elde etme konusunda son derece hırslı ve istekli olmalıdırlar. Özellikle Sünneti ve Ehl-i sünnet câmiasını eleştirmek suretiyle Yüce dinimizi eleştirmeyi hedefleyen Allah ve Allah Resûlü’ne düşmanlık eden kimseler tarafından ortaya atılmış fikrî akımlardan uzak dursunlar. İslâm kültür birikimini Türkiye’deki yazma eser kütüphanelerinde toplarken atalarının doğru ve sahih dini düşünceyi muhafaza etmek için gayret gösterdikleri gibi onlar da gayret gösterebilirler. Yine atalarının bu yüce dini himâye etmek gayesiyle kılıçla veya değerli ve kıymetli neleri varsa harcadıkları gibi onlar da aynı şekilde bu din için gayret gösterebilirler. Onlar, kalem ve kılıcı aynı anda çok iyi kullanmışlardır.

Şahyar: İslâm âleminde İslâm ile alâkalı fakültelerde doktora sonrası çalışmalarını belli bir proje çerçevesinde yürütmek mümkün mü?

Abdülkâdir: İslâm ülkelerindeki araştırmacılar fikir alışverişinde bulunarak bilimsel projeler hazırladıklarında, bunun neticesinde ortaya çıkan yeni ve faydalı çalışmalar ödüllendirilmektedir. Aynı şekilde müşterek bilimsel toplantılar, sempozyumlar ve konferanslar düzenleyip Kitap ve Sünnet’i muhafaza etmek ve yeni nesilleri bu esaslara göre yetiştirmek konusunda çalışmalar yapmak gerekmektedir. Elbette, yeni imkânların ve elektronik gelişmelerin öğretimde kullanılması da ümmet için yeni ve faydalı fikirlerin geliştirilmesine büyük sağlayacaktır. Böylece de yeni nesil kendisini anlamsız ve basit ihtilaflarla meşgul etmemiş olacaktır.

Şahyar: Kıymetli Hocam, Son olarak söylemek istediğiniz bir husus var mı?

Abdülkâdir: Bize böyle bir fırsat verdiğiniz için sizlere tekrar teşekkürler ediyorum. Türkiye’deki hoca ve talebe kardeşlerime samimi teşekkürlerimi ve muhabbetlerimi iletmenizi istirham ediyorum. Samimi duygularımı ve takdirlerimi kabul buyurunuz.

Şahyar: İnşallah, selam ve muhabbetlerinizi Hadis Tetkikleri Dergisi aracılığı ile okuyucularımıza, hoca ve talebe kardeşlerimize iletteceğim. Sizin de bizleri kırmayıp mülâkât yapmayı kabul etmeniz dolayısıyla tekrar şükranlarımızı arz ediyoruz. Sağlıcakla kalın...